

Nr 4.

Av herr **Hellberg m. fl.**, *angående skärpt kontroll å enskild sinnessjukvård.*

I den medicinska fackpressen har nyligen lämnats en närmare redogörelse för fall av upprörande vanvård inom den enskilda sinnessjukvården. Detta har skett uti en av professor Alfred Petrén i Svenska Läkarsällskapets Handlingar 1931, häfte 3, publicerad avhandling med titeln "Om vikten av att ställa en säker diagnos vid mera långvarig sinnessjukdom jämte några ord om vådan av enskild sinnessjukvård utan sakkunnig läkartillsyn".

Fallet gäller en statstjänare, som för några år sedan börjat lida av hypokondri. Efter någon tids vård å ett statens sinnessjukhus, sändes han till ett privat sjukhem i Östergötland, där han mot sin vilja kvarhölls över två års tid (mars 1928—maj 1930), under vilken tid han utan sin vetskap även blev ommyndigförklarad. Detta sjukhem innehades av en sköterska, som var gift med en chaufför C. Angående "vården" å detta sjukhem — vilket numera är försålt till annan ägare — lämnas en utförlig och mycket belysande redogörelse i den uti avhandlingen ifråga publicerade utredning, som på förekommen anledning blev verkställd.

Den nya innehavarinnan av sjukhemmet har meddelat, att hon trenne gånger råkat herrskapet C. för uppgörelse rörande köpet av sjukhemmet och att mannen C. vid samtliga dessa tre tillfällen varit tydligt påverkad av starka drycker. Därjämte meddelade hon, att patienterna uppgivit, att mannen C., då han varit onykter, uppträtt mycket obehärskat och därvid understundom våldfört sig på patienterna. I anledning av dessa uppgifter blev den sjukvårdspersonal, som varit anställd vid sjukhemmet under den tid herrskapet C. innehaft det samma, uppsökt och hörd angående förhållandena å detta.

En numera gift f. d. sköterska, som under sommaren och hösten 1929 varit anställd vid sjukhemmet, meddelade därvid följande:

Mannen C. var ofta onykter, när han kom från sina körslor, och var då "lika vild som en patient", men han var otrevlig mot patienterna även då han var nykter, knuffade dem och gnatade på dem. Vad fru C. själv beträffar, brydde hon sig inte mycket om sjukvården eller hur patienterna gingo klädda; deras kläder underhölls i allmänhet mycket dåligt. För övrigt var hon hård mot patienterna, "hade intet hjärta för dem". Angående behandlingen av X¹ lämnade hon följande upplysningar: Fast han i början av vistelsen därstädes ofta begärde att få gå ut i det närbelägna samhället, fick han icke gå utanför

¹ Härmed betecknas i avhandlingen den ifrågavarande patienten.

den till sjukhemmet hörande trädgården och var därvid iklädd allenast nattskjorta, byxor, skor och strumpor samt en morgonrock; fick därvid ej ens ha hatt på sig. Han var sålunda aldrig klädd ordentligt, fick aldrig sin kostym, fast han ofta bad att få sina kläder. F. ö. hölls han länge inlåst sängliggande, och han var *alldeles isolerad från yttervärlden; erhöll aldrig några meddelanden utifrån* och fick inte heller skicka några brev, ej ens till sin hustru. Han bad dem ofta om att de skulle taga med sig brev från honom till posten, när de gingo till samhället, men hon vågade ej av rädsla för herrskapet C., förrän hon flyttade, då hon tog ett brev med sig och avsände. Under den tid, hon var anställd vid sjukhemmet, fick X. icke heller telefonera någon enda gång. Personalen tyckte det var mycket synd om honom, ty han var en mycket snäll patient. Fru C. var mest upptagen av att styra med affärerna, och hon blev mycket förargad, när någon patient reste. Så t. ex. hade hon, när en kvinnlig patient — vilken endast var något nervös och därför behövt komma från hemmet en tid — hämtades hem av sina bröder, efteråt givit uttryck för sin förargelse häröver i högljutt grälände om saken inför personalen. Penningförtjänsten var synbarligen hennes enda intresse.

En f. d. sjukvårdare, som blev anställd å sjukhemmet vid midsommartid 1929 och ännu var anställd där, då här ifrågavarande patient — sedan han haft besök av en syster, till vilken han uttalat önskan att få återvända till hemstaden i Norrland — mot sin vilja blev förd längre söderut till ett sjukhem i Småland, meddelade för sin del följande:

Mannen C. hade i regel varit mer eller mindre onykter, när han kom hem, och i berusat tillstånd var han mycket brutal — "hade aldrig sett en mera obehärskad människa" — var då värre än patienterna. Pingstafton 1930, då han åter hemkommit berusad, hade han varit fullständigt vild. Först hade hans vrede riktat sig mot en medföljande supbroder, vilken, då C. sprang efter en yxa, måste hoppa ut genom ett fönster för att rädda livet. Då fru C., som blivit förskräckt, låste in sig, blev C. ursinnig på henne och började bearbeta dörren med yxan. Hon vågade då ej annat än öppna. När hon kom ut, lade han yxan ifrån sig, men slog henne med knytnävarna i ansiktet, så att hon skrek högt och skrämde upp alla patienterna, vilka blevo oroliga, då de, inlåsta som de på natten voro, ej visste vad som stod på. Fru C. var länge blågul i ansiktet efter denna misshandel. När vårdaren hade försökt gå emellan, hade han fått en örfil av C. Han hade därför gått till telefonen för att ringa till polisen, men därvid funnit telefonrådarna avskurna (!), varför han fick springa ned i samhället och göra anmälan å polisstationen. Tre poliser hade då farit i bil till sjukhemmet och tagit hand om mannen C., vilken därpå fick ligga på polisstationen över natten. Mannen C. var enligt vårdarens mening i allmänhet för sträng mot patienterna, onödigt hårdhänt. Tvenne patienter F. J—n och R. J—n misshandlade han också vid något tillfälle; den sistnämnde hade, medan han låg i badet, av mannen C. blivit slagen i ansiktet, "så att blodet rann". X. hade icke blivit misshandlad men hade enligt vårdarens uppfattning blivit behandlad alldeles för strängt — vårdaren fick anmärkning för att han var för snäll mot patienterna. Fru C. — vilken synbarligen var illa berörd över att en patient, som hade så väl reda på sig som X., skulle vara vittne till allt, som passerade å sjukhemmet — sade jämt om X. att han "inte har någon talan". Han var avstängd från telefonen ända till oktober 1929 och fick ej skicka något brev, men vårdaren, som tyckte att X. blev orättvist behandlad, postade någon gång brev

åt honom, fast fru C. förbjudit detta. Icke heller, när X. på hösten 1929 blivit bättre, fick han gå ut annat än i morgonrock och nattskjorta och endast å sjukhemmets område, fick inte ens i vårdarens sällskap gå ner till samhället. Fru C. sade nämligen, att han "var omöjlig". Först på nyåret 1930 fick han kläder. Vårdaren tyckte vidare, att det var underligt, att de kunde ha rätt att hålla X. här, sedan han blivit så bra, och att mot hans vilja så gott som med våld köra i väg honom till ett nytt sjukhem. Därvid hade så tillgått, att mannen C. på morgonen kommit och sagt till X., att nu skulle de fara med honom till ett sjukhem i Småland. Då denne genmält, att det ville han inte, ty han önskade i stället resa till sin hemstad, hade mannen C. tagit hårt i honom, men hade vårdaren därvid trätt emellan och sagt, att något våld fick inte utövas och att det inte heller behövdes, ty X. följde nog med godvilligt. Därefter lät X. sig utan motstånd föras i bilen. Vidare hade vårdaren vid detta tillfälle hört fru C. ringa upp det småländska sjukhemmets innehavare och sagt, att X. skulle behandlas hårt, ty det var en svår patient, vilket emellertid enligt vårdarens mening var fullkomligt osanning, i det att X. tvärtom var den snällaste människa man kunde tänka sig. Till sist yttrade vårdaren, att han naturligtvis skulle vittna i saken, om det bleve nödvändigt, men att han vore mycket rädd härför, ty mannen C. vore en sådan person, som enligt hans förmenande "kunde göra precis vad som helst".

Från det småländska sjukhemmet, där patienten ifråga även hölls isolerad inom sjukhemmets område, blev han på egen begäran överflyttad till Uppsala hospital. Här fick han genast röra sig fritt och sätta sig i förbindelse med vem han ville, söka upp bekanta i Uppsala stad o. s. v. Han fick nu kännedom om att han av de (icke psykiatriskt skolade) läkare, som förut haft hand om honom, blivit förklarad obotlig och att hustrun i anledning därav försålt en stor del av hans bohag. Trots dessa ledsamma underrättelser förbättrades emellertid hans tillstånd här snabbt, så att han inom ett par månader kunde utskrivas tillfrisknad.

Enligt Kungl. Maj:ts stadga angående sinnessjukvården i riket den 19 september 1929 erfordras icke särskilt tillstånd för att mot betalning eller eljest i förvärvssyfte till vård mottaga sinnessjuka, därest icke mer än fem sådana samtidigt vårdas. I sådant fall fordras endast att det inom två månader efter det verksamheten börjat göres anmälan härom hos medicinalstyrelsen och hos vederbörande tjänsteläkare (125 §).

I fråga om en annan vårdverksamhet, nämligen enskild förlossningsvård, gälla numera vida strängare bestämmelser. Ut i stadgan angående enskilda sjukhem och förlossningshem den 29 maj 1931 är sålunda (2 §) föreskrivet, att enskilt förlossningshem må ej drivas, med mindre tillstånd därtill erhållits. Denna föreskrift, som tillkom på grund av de missförhållanden, som varit rådande inom den enskilda förlossningsvården, har alltså avseende å ett vart förlossningshem, hur ringa dess antal vårdplatser än är.

Det torde med skäl kunna påstås, att det är lika befogat att söka skapa garanti mot vanvård i enskild sinnessjukvård. Med nuvarande bestämmelser är det emellertid intet hinder för en person, som på grund av olämp-

lighet för uppgiften fått framställning att få vårda mer än fem sinnessjuka avlagen av medicinalstyrelsen, att öppna sjukhem för sinnessjuka intill nämnda antal. Så har i själva verket också uti här avhandlade fall skett. Sedan fru C. förgäves sökt tillstånd att få sitt i det föregående omnämnda sjukhem godkänt med sig själv som förestånderska, sålde hon detsamma och avflyttade till annan ort, där hon — enligt vad som meddelats — öppnade ett mindre sjukhem, å vilket hon mottager högst fem sinnessjuka. Ett dylikt uppenbart missförhållande skulle bli va avhjälpt, därest tillstånd fordrades för att mot betalning eller eljest i förvärvssyfte för vård mottaga sinnessjuka, huru ringa antalet vårdplatser än vore.

Med stöd av vad sålunda blivit anfört få vi hemställa,

att riksdagen ville besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan,

att Kungl. Maj:t måtte taga under övertägande lämpligheten av en sådan ändring i gällande bestämmelser i stadgan angående sinnessjuka, att det under alla förhållanden må fordras särskilt tillstånd av medicinalstyrelsen för att mot betalning eller eljest i förvärvssyfte i enskild vård mottaga sinnessjuk.

Stockholm den 14 januari 1932.

Mauritz Hellberg.

Axel Sundberg.

Ivan Pauli.

J. Bergman.

Fr. Julin.

Ture Nerman.